

Justis- og beredskapsdepartementet

Oslo, 27/11/2017

Hørings svar, NOU 2017:11 Bedre bistand. Bedre beredskap – Fremtidig organisering av politiets særorganer

Miljøstiftelsen Bellona sender med dette inn sine kommentarer til forslag fremmet i særorganutvalgets utredning Bedre bistand. Bedre beredskap. - Fremtidig organisering av politiets særorganer.

Miljøstiftelsen Bellona er en uavhengig ideell stiftelse som arbeider for å løse verdens klimautfordringer og for vern av natur, miljø og helse. Stiftelsen har i over 30 år jobbet med å avdekke alvorlig miljøkriminalitet og sørge for at denne straffeforfølges. Bellonas kommentarer vil derfor dreie seg om endringene som er foreslått på miljøkriminalitetsfeltet.

Oppsummert: Bellonas stiller seg sterkt kritisk til en nedleggelse av Økokrims miljøkrimavdeling slik det er foreslått i særorganutvalgets rapport. Miljøstiftelsens brede erfaring med håndteringen av alvorlig miljøkriminalitet i politidistrikter tilsier med all mulig tydelighet at en dedikert, nasjonal enhet er absolutt nødvendig. Bellona stiller seg derfor bak mindretallets anbefaling i saken, og utdyper sine innsigelser mot utvalgets anbefaling i det følgende:

Ikke i tråd med politidistriktenes egne innspill

Dette høringssvaret dreier seg om flertallets forslag om ta bort etterforskning av miljøkriminalitet, samt nasjonalt kompetanseansvar for dette saksfeltet, fra Økokrims portefølje og i stedet gi Trøndelag politidistrikt nasjonalt koordineringsansvar på dette feltet.

Flertallets anbefaling kommer til tross for at innspillene fra politimestre som gjengis i rapporten går på «dels store variasjoner i kompetanse og erfaring innen miljøkriminalitet, og at flere politidistrikt i ulik grad fortsatt vil ha behov for bistand innenfor alle typer miljøkriminalitet.» I utredningen bekrefter også flere kontrolltater inntrykket av behovet for fortsatt spesialistkompetanse. Blant annet melder Miljødirektoratet om utfordringer med å få prioritert viktige saker på miljøkrimområdet i politidistriktene, og ønsker seg derfor et robust særorgan på miljøkrimområdet. Fiskeridirektoratet peker på utfordringen med at sakene ofte blir liggende flere år i politidistriktene og bevisene dermed svekkes eller saken foreldes.

Ikke i tråd med Bellonas erfaringer

Bellona kan stille seg i rekken av miljøaktører som har urovekkende erfaringer med politidistriktenes håndtering av alvorlig miljøkriminalitet. Erfaringene gir grunn til å stille spørsmålstegn ved ulike politidistrikters kompetanse, handlekraft og prioriteringsevne i slike saker.

Bellona har gjennom en årrekke politianmeldt alvorlig miljøkriminalitet begått av petroleumsindustrien spesielt. Saksgangen i de anmeldte sakene som er håndtert hos politidistriktene, typisk med lite aktivitet opp mot en henleggelse enten som foreldet eller på bevisets stilling, er lett å tolke som systemsvikt i politiets håndtering av slik kriminalitet. Dette påpekte Bellona i 2012 overfor Riksadvokaten, som kalte inn til møte om saken med tilsynsmyndigheter, politi og statsadvokater.

Siden den gang har Bellona møtt ytterligere eksempler på slett sakshåndtering i politidistriktene. Den nyligste henleggelsen stiftelsen har fått meddelelse om, er blant skrekkeeksemplene. I 2013 og 2014 anmeldte Bellona og Miljødirektoratet Statoil for et selvrapportert utslipp på Njord-feltet. Utslipet av 3425 tonn farlige kjemikalier som dannet kraterlignende hull i havbunnen, ble først hemmeligholdt av selskapet. Etter at utslippet ble kjent og selskapet anmeldt, brukte politiet to år fra første anmeldelse på å utferdige en siktelse. Siktelsen var første aktive handling i etterforskningen og var ifølge egen ordlyd utarbeidet for å avbryte en eventuell foreldelsesfrist.

13. februar 2017 ble saken henlagt som foreldet. Politidistriktet opplyste at de hadde glemt å sende siktelsen rekommandert, og at de så hadde glemt å følge opp sendingen. Det kunne dermed ikke bevises at Statoil hadde fått forkynt siktelsen. Statsadvokaten anså siktelsen som ikke meddelt. Foreldelsesfristen var derfor ikke brutt, og saken var foreldet. Møre og Romsdal politidistrikt fikk refs for dette i påtegningsarket fra Statsadvokaten, hvor det ble slått fast at «Den lange liggetiden i saken er kritikkverdig.» Bellona påklaget henvendelsen til Riksadvokaten.

Da Riksadvokaten tok kontakt med Møre og Romsdal politidistrikt for saksopplysning, sjekket politidistriktet postjournal og oppdaget at en kvittering for rekommandert sending var oppført her. Saken var dermed henlagt på feilaktig grunnlag, da siktelsen måtte anses som meddelt.

Riksadvokaten fastslo dette i sitt påtegningsark 24. mai 2017, men oppretthold likevel henleggelsen som foreldet fordi politidistriktet heller ikke i etterkant av at siktelsen foretok noen videre etterforskning. Riksadvokaten anså dermed etterforskningen som stanset på ubestemt tid, og avbruddet av foreldelsesfristen kunne derfor ikke tilkjennes virkning.

Riksadvokaten konkluderte slik: «Saksbehandlingen er både svært beklagelig og kritikkverdig, ikke minst på bakgrunn av sakens alvor. Statsadvokaten bes påse at politidistriktet tar lærdom av de feil som er begått, herunder at politidistriktet er innforstått med hva som kreves for å avbryte foreldelsesfrister».

Njord-saken er ekstrem, men dessverre også symptomatisk for hva som kan gå galt når alvorlig miljøkriminalitet etterforskes i et politidistrikt og ikke en skjermet enhet. Som det fremgår er slik kriminalitet utfordrende å etterforske. Det kan være krevende å bedømme hvilken straffebestemmelse forbrytelsen rammes av, og dermed hvilken strafferamme som gjelder. Adferden befinner seg ofte i en gråsoner mellom mer eller mindre klanderverdig slepphendhet og bevisst risikotagning i vinningsøyemed. Bevisbyrden kan være tung å løfte.

Gir fare for nedprioritering

I alt krever slike saker kompetanse og tid, og dersom sakene ligger på bordet til etterforskere som også håndterer løpende kriminalitet, sier det seg selv hva de oftest vil måtte prioritere. Faren for at en distriktsunderlagt spesialenhets kapasiteter ved behov kan bli trukket inn og benyttet i andre saker, påpekes av mindretallet i særorganutvalgets rapport. Særlig over tid vil dette være en risiko.

Ikke i tråd med lovgivers intensjon

Det er Bellonas erfaring at miljøkriminalitet generelt blir nedprioritert, og spesielt når det ikke fins skjermede ressurser. Samtidig har lovgiver vært tydelig på at alvorlig miljøkriminalitet skal prioriteres. Blant annet har dette hatt form av en utvidelse av strafferammen for slik kriminalitet (Straffeloven § 240) til 15 år. Her er det også relevant, slik mindretallet gjør, å nevne Grunnloven § 112, som ble vedtatt i mai 2014 og gir enhver rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur hvor

produksjonsevnen og det biologiske mangfoldet bevares. I paragrafens tredje ledd heter det at statens myndigheter skal iverksette tiltak som gjennomfører disse grunnsetninger. Å legge ned landets eneste nasjonale enhet som jobber skjermet med alvorlig miljøkriminalitet, og dermed undergrave prioriteringen av dette feltet, vil være i strid med lovgivers intensjon.

Ikke i tråd med internasjonal utvikling

Det kan også legges til at utviklingen med større fokus på miljø og miljørettigheter fra lovgivers side ikke er et særtilfelle i verden. Bellona har over 30 års fartstid som miljøorganisasjon, og har de siste årene med glede fulgt et økt fokus på, og samarbeid rundt, miljøspørsmål og miljøkriminalitet internasjonalt. Nedleggelse av den eneste nasjonale påtaleenheten for miljøkriminalitet i Norge vil kunne ha en signaleffekt i denne sammenhengen. Det vil være synd om Norge skal bidra til å bygge ned internasjonalt momentum.

Ikke i tråd med utvalgets egne grunnkriterier

Mindre vesentlig, men også illustrativt for det bakvendte i utvalgets forslag, er at dette, slik mindretallet påpeker, rimer dårlig med utvalgets egne grunnkriterier for å legge enkelte politi- og etterforskningsoppgaver til en nasjonal enhet. Utvalgets kriterier for å legge oppgaver til en nasjonal enhet, gjengis av mindretallet til å dreie seg om kompleksitet, ressursbehov, vanskelighetsgrad, sjeldent forekommende saksfelt, distriktsovergripende karakter og/eller behov for internasjonal bistand og samhandling. Sakene som håndteres av Økokrims miljøkrimavdeling er nettopp komplekse, ressurskrevende og vanskelige, saksfeltet er neppe av de hyppigst forekommende for alle distrikter, og sakene kan være både av distriktsovergripende karakter og med elementer som krever utenlandsk bistand, det være seg spesialkompetanse, selskapsinformasjon el.

Mer taler for Oslo enn Trøndelag

Bellona er ikke med på resonnetet om at et nasjonalt koordineringsansvar hos Trøndelag politidistrikt vil være en fullgod erstatter for Økokrims miljøkrimavdeling. Argumentet om at Miljødirektoratet og Direktoratet for arbeidstilsynet ligger i Trondheim, synes relativt søkt med tanke på at disse også har store avdelinger i Oslo, og at det er i hovedstaden flesteparten av de øvrige relevante direktoratene ligger. Leder for Økokrims miljøkrimavdeling Hans Tore Høviskeland skriver i Miljøkrim mai 2017 at avdelingen har kontakt med «direktoratene på miljøområdet, både de fem som ligger i Oslo, de to som ligger i Trondheim og de som ligger i

Bergen, Tønsberg, Haugesund og Ålesund. Avdelingen har også jevnlig kontakt med Tollvesenet, Kulturdepartementet, Veterinærinstituttet og Kripos, som alle ligger i Oslo.»

Innebærer unødvendig svekkelse

At man skal rykke opp en etablert spesialavdeling fra et sted hvor det er kort til de fleste aktører med overlappende saksområder, og erstatte den med en ny koordineringsenhet et sted hvor det er vesentlig færre slike aktører, virker ekstra absurd med tanke på at man da i en omorganiseringsfase vil stå med et kompetansemiljø under oppbygging. Som mindretallet skriver vil en slik overgangsfase nødvendigvis innebære svekkelse av politiets evne til å etterforske de mest krevende, komplekse og prinsipielle miljøkrimsakene.

Gir fare for krysspress

Et ytterligere problem med distriktstanken er de interessekonfliktene som det vil være økt fare for jo mindre et sted er, og jo flere av innbyggerne som jobber innen det feltet som skal etterforskes. Oslo er Norges største by, og har eksempelvis en relativt lav andel av befolkningen i stillinger tilknyttet oljenæringen. I saker Bellona har anmeldt på oljefeltet har politidistrikt tidvis utøvd så slett sakshåndtering at man kan frykte ubevisst krysspress. Utvalget erkjenner også faren for lokalt krysspress, men mener de nye tolv politidistriktene «bør» være store nok til at man unngår lokale integritetskonflikter. Å anta dette uten videre overveielser fremstår for Bellona som ganske frisk satsing.

Potensielt ødeleggende

Alvorlig miljøkriminalitet utarmer fellesskapets verdier. Å få satt en stopper for slik kriminalitet fordrer som beskrevet overfor både tid, kompetanse og motivasjon. Likheten for loven blir lidende når evnen og viljen til å straffeforfølge slik kriminalitet varierer stort fra politidistrikt til politidistrikt.

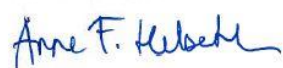
Lik og effektiv straffeforfølgelse av alvorlig miljøkriminalitet sikres best ved at et nasjonalt kompetansemiljø jobber skjermet med disse sakene. Å legge ned det eneste nasjonale kompetansemiljøet som gjør dette, er potensielt ødeleggende for kampen mot alvorlig miljøkriminalitet i Norge.

Med hilsen

A handwritten signature in blue ink that reads "Frederic Hauge". The signature is written in a cursive style with a long, sweeping underline.

Frederic Hauge

Faglig leder

A handwritten signature in blue ink that reads "Anne F. Helseth". The signature is written in a cursive style with a long, sweeping underline.

Anne Fougner Helseth

Lederassistent og juridisk rådgiver